

การขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน
เพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนชายแดนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา
อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

Community Movement with Circular Economy Concept for
Value-Added of Communities Products at the Thai-Cambodia
Boder, Kab Choeng District, Surin Province

นภาพรรณ พัฒนฉัตรชัย¹ นวรัตน์ นิธิชัยอนันต์² ธราธร ภูพันเชื้อก³
ณภัทษา ปานเจริญ^{4*} นฤมล วลีประทานพร⁵ อรุโนทัย อุ่นไธสง⁶ และณัฐวุฒิ ใจกล้า⁷
Napapan Phattanachatchai¹, Navarat Nithichaianan²,
Tharathorn Phuphanchueak³, Napatcha Pancharoen⁴,
Narumon Waleeprathanporn⁵, Arunothai Ounthaisong⁶ and Natthawut Jaikla⁷

Received : May 28, 2023; Revised : May 31, 2023; Accepted : June 1, 2023

บทคัดย่อ (Abstract)

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษากระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนชายแดนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ 2) เพื่อศึกษาการเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนชายแดนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ 3) เพื่อศึกษารูปแบบพัฒนาต้นแบบการขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน งานวิจัยนี้ใช้เทคนิคการวิจัยแบบเชิงปฏิบัติการและมีส่วนร่วม โดยศึกษาชุมชนชายแดนใน

¹⁻⁷คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์; Faculty of Management Sciences, Surindra Rajabhat University, Thailand.

*Corresponding Author; e-mail : napatcha@sru.ac.th

Citation : นภาพรรณ พัฒนฉัตรชัย, นวรัตน์ นิธิชัยอนันต์, ธราธร ภูพันเชื้อก, ณภัทษา ปานเจริญ, นฤมล วลีประทานพร, อรุโนทัย อุ่นไธสง และณัฐวุฒิ ใจกล้า. (2566). การขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น. 7(2) : 23-42.

DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgrisru.2023.xx>

อำเภอทาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือสมาชิกในชุมชนทั้งหมด จำนวน 50 คน และมีผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจหมุนเวียน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนเป็นผู้เข้าร่วมในการศึกษา โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและการอภิปรายกลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ โดยวิเคราะห์ตีความภายใต้กรอบแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน

ผลการวิจัย 1) กระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่ากระบวนการผลิตสินค้าชุมชนในอำเภอทาบเชิงเป็นกระบวนการที่ไม่ซับซ้อนและใช้วัตถุดิบที่หาได้ในชุมชน โดยมุ่งเน้นตอบสนองความต้องการของชุมชนในการอุปโภคและบริโภค 2) การเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน ได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เพิ่มคุณค่า โดยการผลิตจากเศษวัสดุในชุมชน อาหารสำหรับเลี้ยงไก่พื้นเมือง คุกกี้จากรำข้าว และผลิตภัณฑ์จากน้ำหมักชีวภาพ 3) ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาต้นแบบการขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่าควรเริ่มด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ในชุมชนและสมาชิกในชุมชน และมุ่งเน้นการให้ความรู้ การตระหนักถึงทรัพยากรชุมชน และการเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน และควรจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกันในชุมชนเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงาน และสร้างเครือข่ายการดำเนินงานภายในและภายนอกชุมชน เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการพึ่งพาอาศัยกันในการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

คำสำคัญ (Keywords) : การขับเคลื่อนชุมชน, เศรษฐกิจหมุนเวียน, การเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the production process of community products of border communities at the Thai-Cambodian border, Kap Choeng District, Surin Province, 2) to study the value-adding of border community products at the Thai-Cambodian border. Kap Choeng District, Surin Province 3) to study a model development model for community drive with the circular economy concept to add value to community products. This research uses action and

Citation : นภาพรณ พัฒนฉัตรชัย, นวรัตน์ นิธิชัยอนันต์, ธราธร ภูพันเชือก, ณภัทษา ปานเจริญ, นฤมล วลีประทานพร, อรุโนทัย อุ่นไธสง และณัฐรุฒิ โฉงล้ำ. (2566). การขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น. 7(2) : 23-42.

DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgisru.2023.xx>

participatory research techniques to study Kap Choeng District, Surin Province border communities. The target group is 50 community members, and circular economy experts from government agencies and private sector community development is a participant in the study. The purposive selection method used in the research was in-depth interviews, workshops and focus group discussions. Data analysis uses content analysis techniques and presents data with descriptive analysis and interpretation under the framework of the circular economy concept.

The research findings are as follows: 1) The community product manufacturing process reveals that it is a simple process utilizing locally available raw materials, primarily catering to the consumption needs of the community. 2) The exploration of increasing the value of community products using the circular economy concept has resulted in the development of new products that add value, such as containers made from community waste materials, local chicken feed, cookies made from rice bran, and products from bio-based fermentation. 3) The study on the development model for community-driven economic circulation to enhance the value of community products suggests the importance of initiating community participation by community leaders and members, raising awareness of community resources, enhancing the value of community products, and developing collaborative action plans within the community. Furthermore, it emphasizes the establishment of internal and external networks within the community for learning, sharing knowledge, and interdependence in resource utilization for maximum benefits.

Keywords : Community Movement, Circular economy, Community Product Enrichment

บทนำ (Introduction)

การแข่งขันด้านเศรษฐกิจในสังคมโลกที่มีความเชื่อมโยงและมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น ทำให้หลาย ๆ หน่วยงานพยายามพัฒนาเทคโนโลยี กระบวนการทางเทคนิคและวิธีการเพื่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีมูลค่าสูงขึ้น โดยมีผลให้ใช้ทรัพยากรมากขึ้นเพื่อตอบสนองการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในลักษณะนี้มีโอกาส ที่จะส่งผลเสียต่อประเทศในด้านของการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองกับการผลิต (พิริยะ ผลพิรุฬห์, 2556 : 3) นอกจากนี้ยังมีนโยบายการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับฐานรากที่ส่งเสริมการผลิตอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงขาดการส่งเสริมและให้ความรู้ด้านการวางแผนการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด และการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ทำให้เกิดการใช้สอยทรัพยากรของชุมชนอย่างฟุ่มเฟือยตามนโยบายกีดกันขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชนของภาครัฐ มีการผลิตสินค้าผ่านกระบวนการผลิต การขาย การนำไปใช้งาน ซึ่งเมื่อผลิตภัณฑ์หมดประโยชน์แล้วก็ทิ้ง กลายเป็นขยะ (เศรษฐกิจหมุนเวียนโอกาสใหม่ของธุรกิจเพื่อความยั่งยืน, 2561) ซึ่งกระบวนการดังกล่าวก่อให้เกิดการขาดแคลนทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดและส่งผลให้เกิดการสูญเสียในกระบวนการผลิตที่ไม่ได้คำนึงถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างเต็มประสิทธิภาพ จนเกิดของเสียระหว่างกระบวนการผลิต ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ขาดแคลนสภาพคล่องทางการเงิน เกิดการสูญสลายของผลิตภัณฑ์ชุมชนและชุมชนพึ่งพาตนเองได้น้อยลง

เศรษฐกิจหมุนเวียนจึงเป็นแนวคิดที่ถูกนำมาใช้เพื่อให้เกิดการใช้ ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เน้นให้เห็นคุณค่าของวัตถุดิบ การผลิตให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดของเสียน้อยที่สุดและนำทรัพยากรกลับมาใช้ซ้ำ แนวคิดดังกล่าวได้ถูกขับเคลื่อนในธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีข้อกฎหมายบังคับใช้การรักษาสิ่งแวดล้อม แต่ในระดับชุมชนซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มเศรษฐกิจในระดับฐานรากมีการใช้ทรัพยากรในชุมชนเป็นองค์ประกอบการผลิตหลักและการสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว ดังนั้นการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นฐานผลิตสินค้าและบริการรวมถึงพัฒนานวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ในการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนมาเป็นทิศทางในการขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน ส่งผลให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ลดภาระงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ในการผลักดันให้เกิดความร่วมมือของภาครัฐเอกชนและชุมชนในการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนด้วยการพัฒนาชุมชนในเชิงรุกขับเคลื่อนความคิดสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม

Citation : นภาพรณ พัฒนฉัตรชัย, นวรัตน์ นิธิชัยอนันต์, ธราธร ภูพันเชือก, ณภัทษา ปานเจริญ, นฤมล วลีประทานพร, อรุโณทัย อุ่นไธสง และณัฐวุฒิ ไจกล้ำ. (2566). การขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น. 7(2) : 23-42.

DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgisru.2023.xx>

ทางเศรษฐกิจในด้านกระบวนการผลิตและรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆเพื่อต่อยอดถึง การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนนั้น ๆ โดยคำนึงถึงความมั่นคงของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วยกัน นอกจากนั้นแล้วในรายงานของสำนักงานที่ปรึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2557) ได้มีข้อเสนอแนะว่าระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นแนวทางที่จำเป็นในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยความร่วมมือของประชาชนในการขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมายดังตัวอย่างเช่นการพลิกฟื้นชุมชนด้วยภูมิปัญญาของ ทาดาชิ อุซิดะ (2018) ได้อธิบายให้เห็นว่าการขับเคลื่อนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนของชุมชนในประเทศไทยมีความเป็นไปได้สูงเพราะแต่ละชุมชนในประเทศไทยมีรากฐานการผลิตมาจากภูมิปัญญาทำให้มีศักยภาพในการพัฒนาให้สูงขึ้นได้แต่ต้องเน้นการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างรู้คุณค่าและที่สำคัญต้องขับเคลื่อนด้วยความร่วมมือและ เห็นความสำคัญของคนในชุมชน

การค้าชายแดนจังหวัดสุรินทร์ที่มีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านกัมพูชาผ่านจุดผ่านแดนถาวรช่องจอม-โอล์เสมีต อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ในปี 2560 มีมูลค่าการค้ารวม 3,31.75 ล้านบาทเพิ่มขึ้นจากปีพ.ศ 2559 ร้อยละ 18.88 มีแนวโน้มการอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคการเกษตรที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด และคาดการณ์ว่าจังหวัดสุรินทร์จะมีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน ประกอบกับจังหวัดสุรินทร์ได้กำหนดวิสัยทัศน์“เมืองเกษตรอินทรีย์ ศูนย์เศรษฐกิจชายแดน ท่องเที่ยววิถีชุมชน ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี” ที่จะผลักดันให้สินค้าชุมชนประเภทสินค้าเกษตร ผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ใหม่ และเครื่องเงิน ที่บ่งบอกวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชาวสุรินทร์ ให้สามารถเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชน และเสริมเป็นอย่างดี รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนเพิ่มศักยภาพคุณภาพผู้ประกอบการให้มีความเข้มแข็ง เพื่อเปลี่ยนผ่านอุตสาหกรรมไทยสู่อุตสาหกรรม 4.0 โดยสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุรินทร์, 2563) ดังนั้นหากกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนยังไม่ได้รับการพัฒนาด้านการขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนย่อมส่งผลต่อโอกาสทางการตลาดและการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดที่จะก่อให้เกิดการสูญเสียในอนาคต อีกทั้งในมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ได้รับบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นตามพระราชโอบายของสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ให้ใช้ความได้เปรียบด้านพื้นที่จัดกระบวนการเรียนการสอน การวิจัย การสร้างความรู้และนวัตกรรมให้มีคุณภาพเพื่อการพัฒนาชุมชนและสมาชิกในชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนโดยเน้นการพัฒนาในแต่ละพื้นที่ที่มีความเข้มแข็ง เป็นแบบอย่างในการถ่ายทอดนวัตกรรมและเทคโนโลยีไปสู่สังคมและชุมชนอื่น (ธีรวัตร ฐาระธีรานรัชต์, ศักยภาพผู้ประกอบการชายแดน และบทบาทคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 3 พฤษภาคม 2561)

จากที่กล่าวมาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาวิจัยทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนจึงต้องมุ่งเน้นกระบวนการการพัฒนาโดยอาศัยการขับเคลื่อนโดยชุมชนที่เป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนาประเทศโดยการมุ่งเน้นให้ชุมชนสามารถประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนมาใช้ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในชุมชนของตนเองรวมถึง ความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ ความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมชุมชนเพื่อการผลิตและการดำรงชีพของสมาชิกในชุมชนรวมถึงสร้างพลังของสมาชิกในชุมชนให้สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจในชุมชนด้วยตนเอง

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนชายแดนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา อำเภอทาบเชิง จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาการเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนชายแดนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา อำเภอทาบเชิง จังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อศึกษารูปแบบพัฒนาต้นแบบการขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน เพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

รูปแบบการวิจัยการวิจัยนี้ใช้เทคนิคการวิจัยแบบเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research:PAR) มีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป็นสมาชิกในชุมชนชายแดนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ประกอบด้วย ต.คูตัน ต.กาบเชิง ต.ตะเคียน ต.โคกตะเคียน ต.ด่าน และ ต.นางมุด อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ นักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจหมุนเวียน หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

กลุ่มตัวอย่างคือชุมชนใน ต.คูตัน ต.กาบเชิง ต.ตะเคียน ต.โคกตะเคียน ต.ด่าน และ ต.นางมุด อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 50 คน นักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจหมุนเวียน หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน หน่วยงานละ 2 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การเลือกชุมชนเพื่อการร่วมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน การเจาะจงเลือกชุมชนเป้าหมายเป็นชุมชนที่มีการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน มีการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการผลิต มีความพร้อมในการพัฒนา ดังนั้นการกำหนดชุมชนเป้าหมายในการวิจัยจึงให้ความสำคัญกับชุมชนที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนแนวคิดแนวทางการขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งได้แก่ชุมชนบ้านโคกสะอาด ตำบลคูตัน ชุมชนบ้านโคกกลาง ต.กาบเชิง ชุมชนบ้านตะเคียน ต.ตะเคียน ชุมชนบ้านสว่างนิคม ต.โคกตะเคียน และชุมชนบ้านด่าน ต.ด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

ก. กลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน จากเกณฑ์ตัวแทนชุมชน 5 ชุมชน ชุมชนละ 8-12 คน โดยอ้างอิงจาก Creswell (2007) ผู้เกี่ยวข้องหรือตัวแทนหน่วยงาน 10 คน

ข. ตัวเลขได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) และเลือกแบบลูกโซ่ (Snowball sampling) ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนหรือแกนนำชุมชน สมาชิกในชุมชน ตัวแทนวิสาหกิจชุมชนทั้งเพศชายและหญิงอายุไม่เกิน 70 ปี โดยคำนึงถึงประสบการณ์ในการทำงาน ความพร้อมในการร่วมกิจกรรม และสมัครใจเป็นสำคัญ ส่วนนักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจหมุนเวียน หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน หน่วยงานละ 1-2 คน พิจารณาจากความรู้ความสามารถด้านการพัฒนาชุมชนหรืองานมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน และมีความพร้อมในการร่วมงานวิจัยเป็นหลัก

Citation : นภาพรรณ พัฒนฉัตรชัย, นวรัตน์ นิธิชัยอนันต์, ธราธร ภูพันเชือก, ณภัทษา ปานเจริญ, นฤมล วลีประทานพร, อรุโณทัย อุ่นไธสง และณัฐวุฒิ ใจกล้า. (2566). การขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น. 7(2) : 23-42.

DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2023.xx>

ค. เกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าสู่โครงการ ใช้เกณฑ์ผู้ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ที่สามารถให้ข้อมูลได้เป็นอย่างดีตามเกณฑ์ของ Nastasi and Schensul, 2005 และตัดสินใจเข้าร่วมโครงการครั้งนี้ด้วยความสมัครใจ

ง. วิธีการที่จะเข้าถึงประชากรกลุ่มเป้าหมายเพื่อชักชวนให้เข้าร่วมโครงการ ผู้วิจัยดำเนินการไปพบผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์และเข้าถึงข้อมูล และอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประโยชน์ การเก็บรวบรวมข้อมูล วันเวลาและสถานที่ในการร่วมกิจกรรม แนวทางการสัมภาษณ์ เครื่องมือประกอบการสัมภาษณ์ และอุปกรณ์ในกิจกรรมฝึกปฏิบัติการ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายยินยอมหรือปฏิเสธ เปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายได้ซักถามก่อนการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ รวมถึงการตัดสินใจในออกจากโครงการ ก่อนการลงลายมือชื่อยินยอม และประกาศประชาสัมพันธ์โครงการ ณ ศาลาชุมชน โดยกลุ่มเป้าหมายนี้มีความสำคัญคือเป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมกลุ่มที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ชนิดของเครื่องมือวิจัย แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

2) การสร้างเครื่องมือวิจัย การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนแนวคิดแนวทางการขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน

3) การหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย โดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ด้านข้อมูล ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล และด้านผู้เชี่ยวชาญ เพื่อใช้ในการตรวจสอบเชิงเนื้อหาและคุณภาพของข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลจากเอกสาร จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการในการพัฒนาชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน

2) ข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชน วิสาหกิจชุมชน และกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) สัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ผู้นำชุมชนหรือแกนนำชุมชน สมาชิกในชุมชน ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน โดยใช้แนวสัมภาษณ์ (Interview guide) เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับศึกษาศักยภาพ ปัญหา และการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน

3) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participations Workshop) เพื่อการเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนโดยเริ่มตั้งแต่การร่วมวิเคราะห์ความรู้ด้านเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อการเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน ความเป็นไปได้ในการพัฒนา ความคุ้มค่าและเหมาะสม สามารถเพิ่มรายได้ ลดต้นทุน ลดความเสี่ยงจากการดำเนินงาน มีการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า การใช้ประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชน และการเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนบนฐานของทุนภูมิปัญญา ความคิดสร้างสรรค์/นวัตกรรมชุมชนเป็นสำคัญ

4) และการอภิปรายกลุ่ม (Focused Group Discussion) การระดมความคิดเห็นและอภิปราย โดยมีผู้เข้าร่วมได้แก่ ได้แก่ ผู้นำชุมชนหรือแกนนำชุมชน สมาชิกในชุมชน ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน นักวิชาการที่เกี่ยวข้องทางด้านเศรษฐกิจหมุนเวียน หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน หน่วยงานละ 1-2 คน เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางพัฒนาต้นแบบการขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนในพื้นที่ อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์เชิงอุปนัย โดยการวิเคราะห์ ตีความ และสร้างข้อสรุป และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย (Research Results)

กระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนของชุมชนชายแดนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์ พบว่าการผลิตสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกาบเชิง โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นกิจกรรมที่ ชาวบ้านมีความชำนาญในการผลิตอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นการผลิตของกินหรือของใช้ซึ่งการผลิตสินค้าแต่ละประเภทจะไม่ได้ผลิตด้วยกระบวนการซับซ้อนวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตเป็น

วัตถุดิบที่หาได้ง่ายในชุมชนของตนเองหรือชุมชนใกล้เคียงโดยมุ่งมีการตอบสนองต่อ ความต้องการของชุมชนเป็นหลัก อีกทั้งการสนับสนุนในการจัดการกลุ่มวิสาหกิจของหน่วยงานภาครัฐไม่ว่าจะเป็นกรมการพัฒนาชุมชนและสำนักงานเกษตรและสหกรณ์อำเภออาเภอกาบเชิงที่มาให้ความรู้และผลักดันให้เกิดการจัดตั้งกลุ่ม ตัวอย่างเช่นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โรงสีข้าวชุมชนที่มีการผลิต ข้าวสาร โดยรวบรวมวัตถุดิบจากภายในชุมชน มาแปรรูปเป็นข้าว โดยในแต่ละพื้นที่มีโรงสีขนาดเล็กของชุมชนซึ่งของเหลือจากการสีข้าวประกอบด้วยปลายข้าว รำอ่อน รำละเอียด แกลบ ซึ่งของเหลือเหล่านี้ชุมชนสามารถซื้อได้ในราคาถูกเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ทางการเกษตรและการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งถือเป็นรายได้เสริมของโรงสีชุมชน

ส่วนกลุ่มผลิตสินค้าเกษตร ได้แก่กลุ่ม ผู้ผลิต เกษตรอินทรีย์ จะมีกระบวนการในการผลิตสินค้า เพื่อตอบสนองต่อการบริโภคในครัวเรือน และมีส่วนหนึ่งสำหรับการขายในตลาดชุมชน อย่างไรก็ตามในกลุ่มนี้ จะมีเครือข่ายสำหรับการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และน้ำหมักชีวภาพเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการปลูกผักอินทรีย์ของชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งสำหรับการแบ่งปันทรัพยากรให้กลับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในกลุ่มอื่น ๆ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอีกกลุ่มหนึ่งที่น่าสนใจคือกลุ่มผลิตผ้าไหม ซึ่งในอำเภออาเภอกาบเชิงมีความเชี่ยวชาญในเรื่องของการผลิตเส้นไหมตั้งแต่กระบวนการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม สาวไหม ย้อมไหม มัดไหมจนถึงกระบวนการทอผ้าไหม ซึ่งการขายของผู้ผลิตไหมจะมีทั้งของการขายเส้นไหม การรับจ้างมัดย้อม รวมถึงการทอผ้าไหมเป็นผืนผ้าและการตัดเย็บผ้าไหม ซึ่งกลุ่มตัดเย็บ มีทั้งตัดเย็บจากเศษเหลือซั๊กผ้าเหลือใช้ จากการตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป ซึ่งในกลุ่มนี้มีจำนวนไม่มากนัก

ในกระบวนการผลิตเส้นไหมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพบว่า มีของเหลือใช้ที่เป็นประโยชน์ที่สามารถนำไปต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ได้คือน้ำต้มรังไหมที่เกิดจากกระบวนการสาวไหม ที่ชาวบ้านผู้เลี้ยงไหมจะทิ้งน้ำที่เกิดจากกระบวนการสาวไหม ซึ่งในน้ำทิ้งมีโปรตีนจากรังไหมที่มีประโยชน์จำนวนมากและการทิ้งน้ำต้มจากรังไหมในจำนวนมากเมื่อสะสมเป็นเวลานานยังก่อให้เกิดกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์จากการย่อยสลายโปรตีน จากปัญหาดังกล่าวจึงจำเป็นต้องหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้และต่อยอดเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้

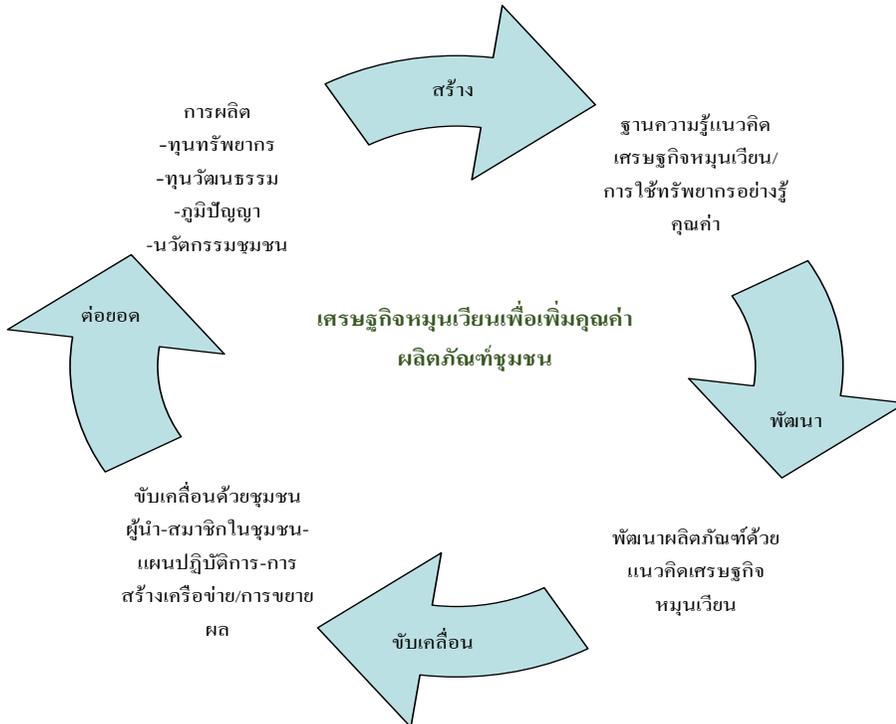
ส่วนทรัพยากรจากธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนสืบเนื่องจากชุมชนในอำเภออาเภอกาบเชิงมีพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์มีต้นไม้ใหญ่จำนวนมาก รวมถึงต้นไม้ที่เกิดตามธรรมชาติและต้นไม้ที่เกษตรกรเป็นผู้

ปลูก จึงทำให้มีใบไม้ที่ร่วงหล่นทิ้งตามธรรมชาติ ที่สามารถนำมาผลิตสินค้าเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนโดยมุ่งหวังที่จะเอื้อประโยชน์ให้กับ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มอื่น ๆ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้น ทุนทรัพยากรในชุมชนไม่ว่าจะเป็นทุนทางธรรมชาติ ทุนทางปัญญาภูมิปัญญาความเชี่ยวชาญที่เกิดขึ้น ของการเรียนรู้สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ที่สามารถต่อยอดพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยอาศัยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน เป็นพื้นฐานของการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เกิดขึ้นจาก ปัจจัยการผลิตภายในชุมชนเองเป็นหลัก

การเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนของชุมชนนชายแดนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์ พบว่าการเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยเริ่มตั้งแต่ การสร้างความตระหนัก การร่วมวิเคราะห์ความรู้ด้านเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อการเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน ความเป็นไปได้ในการพัฒนา ความคุ้มค่าและเหมาะสม สามารถเพิ่มรายได้ ลดต้นทุน ลดความเสี่ยงจากการดำเนินงาน มีการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า การใช้ประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชน และการเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนต้องคำนึงถึงทุนภูมิปัญญา ความคิดสร้างสรรค์/นวัตกรรมชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ จากนั้นจึงตัดสินใจร่วมกันในการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากทรัพยากรชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการเพิ่มคุณค่าประกอบด้วย ภาชนะจากเศษวัสดุภายในท้องถิ่น อาหารสำหรับเลี้ยงไก่พื้นเมืองจากวัสดุเหลือทิ้งในชุมชน คุกกี้จากรำข้าวโดยใช้รำข้าวจากโรงสีข้าวในชุมชน และผลิตภัณฑ์จากน้ำหมักชีวภาพจากเศษพืชและวัสดุท้องถิ่นร่วมกับน้ำต้มรังไหมจากกระบวนการผลิตเส้นไหม

ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาต้นแบบการขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่าในกระบวนการพัฒนาต้นแบบการขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนต้องศึกษาถึงกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ภายในชุมชนและชุมชนภายนอกเพื่อวิเคราะห์ถึงทุนทรัพยากร ทุนวัฒนธรรม ภูมิปัญญา นวัตกรรมชุมชนที่มีอยู่อันและเป็นฐานทุนที่สำคัญในการพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ในอนาคต เพื่อนำไปสู่การเพิ่มคุณค่าด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยมีหลักการที่สำคัญคือการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและการเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ควรส่งผลให้ผู้ผลิตมีรายได้เพิ่มขึ้น มีต้นทุนลดลงจากการดำเนินการ มีความคุ้มค่าต่อการดำเนินการทั้งในกลุ่มผู้ผลิต ชุมชน และผู้บริโภค และลดความเสี่ยง

จากการดำเนินงาน โดยมีชุมชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนด้วยชุมชนผู้นำ สมาชิกในชุมชน สร้างความมั่นคงและต่อเนื่องด้วยแผนปฏิบัติการชุมชน และแบ่งปันอย่างยั่งยืนด้วย การสร้างเครือข่าย/การขยายผล ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน

ที่มา : นภาพรรณ พัฒนฉัตรชัย (2563)

แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นกระบวนการที่ชุมชนและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องเรียนรู้และใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้วยการนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ พัฒนาใหม่ และนวัตกรรมในการผลิตสินค้า เพื่อเพิ่มคุณค่าและรายได้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตต้องไม่ละทิ้งภูมิปัญญาท้องถิ่น และควรผสมผสานความรู้เดิมของชุมชนกับความรู้ใหม่ นอกจากนี้ยังต้องสนับสนุนการตลาดและการลดต้นทุนในการผลิตสินค้า เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ลดความเสี่ยงในการสูญเสียและลดการเกิดขยะมลพิษ นอกจากนี้ยังควรให้ความสำคัญกับการตรวจสอบความต้องการของชุมชนเพื่อผลิตสินค้าที่ตอบสนองต่อความต้องการด้วยการสอบถาม

Citation : นภาพรรณ พัฒนฉัตรชัย, นวรัตน์ นิธิชัยอนันต์, ธราธร ภูพันเชือก, ณภัทษา ปานเจริญ, นฤมล วลีประทานพร, อรุโณทัย อุ่นไรสง และณัฐวุฒิ ไกล้ำ. (2566). การขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น. 7(2) : 23-42.

DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgisru.2023.xx>

สมาชิกในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง ทั้งนี้เพื่อช่วยเหลือกันในการขายหรือสร้างตลาดใหม่ และสร้างความมั่นคงในชุมชนก่อนส่งต่อไปยังชุมชนอื่น รวมถึงการขยายผลในขั้นตอนถัดไป

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน

หลักการในการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนหรือผลิตภัณฑ์ชุมชน ในกระบวนการดำเนินการดังกล่าวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน อาจจะได้ตั้งเป้าหมายสำหรับการกำจัดขยะหรือของเสียจากระบบการผลิตโดยตรง แต่มุ่งเน้นกระบวนการในการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากระบบการผลิต เพื่อให้เกิดการนำมาใช้ซ้ำหรือการหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมถึงสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อนำไปสู่การแบ่งปันผลิตภัณฑ์ให้กับกลุ่มอื่น ๆ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการผลิตของกลุ่มที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวจะสามารถเพิ่มการใช้ประโยชน์ของที่เหลือใช้จากระบบการผลิตหลักของผลิตภัณฑ์หนึ่ง แต่อาจไปเป็นกระบวนการหลักของการผลิตในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ก็ได้

ดังนั้นการศึกษาและสำรวจความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ และสำรวจทรัพยากรหรือทุนในชุมชนที่ใกล้เคียงเพื่อนำไปสู่กระบวนการของการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าของกลุ่มนั้น ๆ และยังมีผลพลอยได้ในการช่วยเหลือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอื่น โดยมีการศึกษาถึงห่วงโซ่อุปทานทั้งระบบทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อให้เกิดรูปแบบของการแบ่งปัน และการฟื้นคืนคุณค่าของทุนทรัพยากรในชุมชน

แต่อย่างไรก็ตามแนวคิดนี้จะเกิดผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับ มาตรการเชิงนโยบายในการขับเคลื่อน เพื่อเกิดการสนับสนุนส่งเสริมและผลักดันให้ชุมชนได้ขับเคลื่อนชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยการกำหนดให้เป็นแผนในการพัฒนาของตำบลหรือชุมชนนั้น ๆ ผลักดันให้เกิดการร่วมรับผิดชอบ การบริหารแบบมีส่วนร่วม สร้างการตระหนักรู้ของคนในชุมชนเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนโดยตรง อีกทั้งในหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจำเป็นต้องให้ความร่วมมือ หนุนเสริม ไม่ว่าจะเป็นการหนุนเสริมด้านความรู้ ด้านเทคโนโลยี ด้านเงินทุน ด้านการกำหนดกฎระเบียบและนโยบาย เพื่อสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องและความยั่งยืน สอดคล้องกับของ Yang., et al. (2013 : 55) และการศึกษาของ Chain, Tat, and Sulaiman. (2015 : 695) ที่พบว่าความร่วมมือกันในการดำเนินการขององค์กรต่าง ๆ จะส่งผลให้

Citation : ณาพรธม พัฒนฉัตรชัย, นวรัตน์ นิธิชัยอนันต์, ธราธร ภูพันเชือก, ณภัทษา ปานเจริญ, นฤมล วลีประทานพร, อรุโนทัย อุ่นไธสง และณัฐรุฒิ ใจกล้า. (2566). การขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน.

วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น. 7(2) : 23-42.

DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2023.xx>

การดำเนินงานทางด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ มีความยั่งยืนมากขึ้น สอดรับกับรายงานผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลนโยบาย มาตรการในสหภาพยุโรปประกอบข้อเสนอแนะนโยบายด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมของประเทศไทย (กันยายน, 2557) ที่ได้รายงานว่านโยบายของรัฐบาลได้พยายามขับเคลื่อนและรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชนด้วยเศรษฐกิจหมุนเวียน แก้ปัญหาขยะในชุมชน การนำมูลค่าแฝงของขยะมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นอย่างดีโดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

ในการผลักดันแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน ซึ่งในกระบวนการสนับสนุนส่งเสริมนี้อาจใช้ทั้งกระบวนการหรือมาตรการการจูงใจที่เป็นทั้งตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินเข้ามาส่งเสริม เช่น การมอบรางวัลสำหรับชุมชนที่มีกระบวนการนำแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนมาใช้ในการพัฒนา มีการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อความยั่งยืนของทุนทรัพยากรในชุมชน หรือการสนับสนุนงบประมาณเพื่อเป็นพื้นฐานของการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อให้เกิดการนำไปสู่การต่อยอดงาน ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนเข้าสู่การแข่งขัน โดยการสร้างมาตรฐานของคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้นและมีมาตรฐานของสินค้าสำหรับการแข่งขันในตลาดได้ นอกจากนั้นแล้วการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจหมุนเวียน เป็นกระบวนการของการขับเคลื่อนโดยองค์รวมของชุมชน จำเป็นต้องมีเครือข่ายสำหรับการดำเนินงานเพื่อให้เกิดผลกระทบในวงกว้าง ดังนั้นการค้นหาผู้นำชุมชน อาจเป็นทั้งผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการ หรือผู้ที่มีความพร้อม ในการเสียสละเวลามาเป็นแกนนำในการสอดประสาน กระบวนการทำงานภายในชุมชนร่วมกับ การนำนโยบายจากภาครัฐมาดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นผู้เชื่อมต่อความต้องการของชุมชนกับหน่วยงานเอกชนที่พร้อมสำหรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีนวัตกรรมให้กับชุมชน ดังนั้นผู้นำจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญสำหรับการขับเคลื่อนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน

และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการสื่อสาร ให้สังคมได้รับรู้ถึงความสำคัญของแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริโภคหรือผู้ซื้อสินค้าชุมชน ที่เป็นบุคคลสำคัญของการตัดสินใจซื้อสินค้าชุมชน ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งโดยต้องมีการสื่อสารให้ผู้บริโภคได้เห็นถึงความสำคัญของการซื้อสินค้าที่ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนมาเป็น องค์ประกอบสำหรับการผลิตสินค้าเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดและการลดของเสียหรือการกำจัดของเสีย โดย สินค้าดังกล่าวอาจมีราคาเพิ่มขึ้นจากกระบวนการออกแบบ และกระบวนการผลิตแบบแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีกระบวนการผลิตแบบดั้งเดิม เพราะฉะนั้นการที่ผู้ซื้อหรือลูกค้ามีความเต็มใจที่จะจ่ายยอมเป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหรือผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนมีกำลังใจ มีแรงจูงใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการเพิ่มมูลค่าและลด

ของเสียให้น้อยที่สุด ซึ่งการศึกษาของ Chan (2013 p. 442) ได้ศึกษาการจัดการที่มุ่งเน้นด้านการจัดการสีเขียวของโรงแรมในฮ่องกงพบว่าแนวคิดการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการให้ความสำคัญของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเป็นโอกาสในการดึงดูดลูกค้า ซึ่งเป็นโอกาสที่สำคัญในการสร้างผลกำไรจากการดำเนินธุรกิจ

และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การผลิตสินค้าและเพิ่มคุณค่าของสินค้าตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนการให้ชุมชนได้มีความรู้เรื่องการพัฒนานวัตกรรมที่เหมาะสมสำหรับชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดการประยุกต์ใช้ในทุกมิติตั้งแต่กระบวนการของการออกแบบการพัฒนาให้สินค้ามีอายุยาวนานขึ้น มีการออกแบบให้สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำรวมถึงการเพิ่มมูลค่าของของเสียจากกระบวนการผลิตใหม่ หลีกเลี่ยงการผลิตที่เกิดของเสียหรือเกิดขยะให้มากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของ Ghisellinia, Cialani, and Ulgiatic (15 February, 2016) ได้นำเสนอเพิ่มเติมให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติงานด้านเศรษฐกิจหมุนเวียนต้องมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดระบบการผลิตที่สะอาด สร้างแรงจูงใจที่เหมาะสมให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนให้เกิดการเชื่อมโยงและสร้างรูปแบบการทำงานร่วมกันและการแลกเปลี่ยนที่เหมาะสมกับแต่ละองค์กร แต่ละชุมชน อีกทั้งการสร้างการเปลี่ยนแปลงเพื่อการเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจหมุนเวียนต้องดำเนินการบูรณาการในรูปแบบสหวิชาเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ความรู้ของแต่ละศาสตร์ที่หลากหลายที่สามารถเสริมจุดเด่น ลดจุดด้อยของแต่ละองค์กรหรือแต่ละชุมชน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวอาจเป็นเรื่องที่ค่อนข้างใหม่สำหรับชุมชน ดังนั้นการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนย่อมผลักดันให้เกิดเป็นกระบวนการทำงานที่เชื่อมโยงกัน ของชุมชนและหน่วยงานภายนอก และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือในกระบวนการผลักดันดังกล่าว จำเป็นต้องศึกษาถึงห่วงโซ่อุปทานให้ครบวงจรซึ่งอาจไม่ใช่การศึกษาเฉพาะในชุมชนใด ชุมชนหนึ่งแต่จำเป็นต้องศึกษาชุมชนอื่นที่ใกล้เคียงเพื่อให้เกิดกระบวนการการนำทรัพยากรกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและความยั่งยืนตั้งแต่การผลิต ปัจจัยการผลิต กระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ รวมถึงกระบวนการของการนำสินค้าและบริการออกจำหน่ายสู่ผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐภา เตชานุเบกษา และคนอื่น ๆ (2563) ได้ศึกษาถึงการดำเนินการจัดการสีเขียวที่มีต่อผลการดำเนินงานทางการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาวอินทรีในจังหวัดมหาสารคาม พบว่าการจัดการที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมการตลาดสีเขียวในด้านการออกแบบ การผลิต การจัดซื้อ และการจัดการห่วงโซ่อุปทานมีผลเชิงบวกต่อการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยยะสำคัญ

อย่างไรก็ตามผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการสนับสนุน หรือขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนให้กับชุมชนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดการผลักดันระบบเทคโนโลยีการผลิต ที่มีข้อมูลจากชุมชนโดยตรง และผลักดันให้เกิดการปฏิบัติ เพื่อให้เห็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการปฏิบัติงาน อีกครั้ง ในแนวคิดนี้ยังเป็นเรื่องที่ใหม่สำหรับชุมชนและตัวผู้ปฏิบัติงานเองดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการสื่อสาร กระบวนการแนวคิดให้กับผู้ที่สนใจได้เรียนรู้แนวทางในการปฏิบัติ สอดคล้องกับการศึกษาของ Ghisellinia, Cialanib, Ulgaticd, (December, 2017) ที่ได้ศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนในเชิงระบบที่ได้ค้นพบว่า การศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนควรมีการวิเคราะห์ในภาพรวมหลายมิติ เพื่อให้เกิดการสนับสนุนกระบวนการปฏิบัติงานด้านเศรษฐกิจหมุนเวียนที่หลากหลายมุมมอง เช่นมุมมองของผู้บริโภคที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเพื่อการต่อยอดด้านเศรษฐกิจหมุนเวียน มิติมุมมองด้านสังคม มิติมุมมองด้านสิ่งแวดล้อมรวมถึงการสร้างความมั่นคงและมั่นคงทางเศรษฐกิจที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้อย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจ จึงควรมีข้อระวางเกี่ยวกับการผลิตเพื่อขายในปริมาณที่มากขึ้นอาจส่งผลต่อการละเลยนิยามของการลดการใช้จำนวนทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดที่สวนทางกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดการสิ้นเปลืองทรัพยากรเช่นกัน

แต่อย่างไรก็ตามได้มีนักวิชาการหลายคนได้โต้แย้งว่าแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนสำหรับการพัฒนาถูกมองว่าเป็นแนวคิดที่คลุมเครือเกินกว่าที่จะนำไปใช้ได้จริงหรืออาจเรียกว่าเป็นความเพ้อฝันทางทฤษฎีแทนที่จะนำไปใช้ได้จริงเนื่องจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจเมื่อมีการแสวงหาผลกำไร ย่อมมีการสูญเสียทรัพยากรมากขึ้นในทิศทางเดียวกัน และก็มีนักวิชาการได้ให้ข้อโต้แย้งเช่นกันว่าแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อนำไปสู่กระบวนการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้นและจำเป็นต้องสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนต่อไป เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับธุรกิจ

เศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนให้สอดคล้องกับนวัตกรรมสีเขียวจำเป็นต้องเริ่มจากการสร้างคนให้ตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญของการสร้างความสมดุลของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทางเทคโนโลยี กับความยั่งยืนของทรัพยากรในการผลิต ดังนั้นการให้ความรู้ การให้การศึกษา การพัฒนาศักยภาพด้านการวิจัยให้กับคนในชุมชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนให้มีความรู้พื้นฐานเพื่อการต่อยอดด้านเศรษฐกิจหมุนเวียนจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการในการขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

การพัฒนา รูปแบบสำหรับการขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดของเศรษฐกิจหมุนเวียน จะต้องสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนอย่างแข็งขันในการออกแบบและดำเนินการ และติดตามระบบที่ยั่งยืนสำหรับการใช้ทรัพยากร การผลิต และการจัดการของเสียที่สามารถสร้างมูลค่าได้ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือการสร้างระบบวงปิดซึ่งลดของเสียให้เหลือน้อยที่สุดและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งนำไปสู่การลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของสมาชิกในชุมชน นอกจากนี้ แนวทางการพัฒนายังต้องคำนึงถึงการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับสมาชิกในชุมชนด้วยการสนับสนุนธุรกิจในพื้นที่สอดคล้องกับหลักการของเศรษฐกิจหมุนเวียน และโดยการสร้างความตระหนัก การให้ความรู้ การฝึกอบรมและการต่อยอดองค์ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน อีกทั้งการสร้างเครือข่ายการดำเนินงานทำงานร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนให้เกิดการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และสร้างปัจจัยหนุนเสริมให้เกิดความยั่งยืน โดยมีขั้นตอนที่เกี่ยวข้องหลายขั้นตอน ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาอาจเริ่มจาก

1. การศึกษาและการสร้างความตระหนัก
2. การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วน
3. การวางแผนปฏิบัติการ
4. การนำไปใช้และการติดตาม
5. การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ทบทวนแผนปฏิบัติการอย่างสม่ำเสมอ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยในขั้นตอนการเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์เป็นขั้นตอนที่ต้องใช้เวลาในการพัฒนา เพื่อให้ได้ซึ่งผลิตภัณฑ์และบริการจากองค์ความรู้ในชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรต่อยอดในการสร้างมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ให้มากขึ้น

2.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนควรมีการต่อยอดให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนอย่างต่อเนื่อง ให้เกิดกระบวนการคิดพื้นฐานสำหรับการพัฒนา

2.3 ควรมีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน

2.4 ควรมีการศึกษาด้านการตลาดสำหรับการผลิตภัณฑ์จากแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน ทั้งในมุมมองของผู้ผลิต ผู้บริโภค และผู้ที่ได้รับผลกระทบ เพื่อนำมาใช้ประกอบเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาเพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์

เอกสารอ้างอิง (References)

พลิกฟื้นชนบทด้วยภูมิปัญญา ยึดหลักพอเพียงนำพารายได้ให้ชุมชน บทสัมภาษณ์ ทาดาชิ อุชิ

ตะ ประธานโครงการ OVOP (Mr. Tadashi Uchida, President of International OVOP Exchange Committee) อ้างถึงใน กรุงเทพธุรกิจ 24 สิงหาคม 2561. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.bangkokbiznews.com/business/811164>. สืบค้น 24 สิงหาคม 2562.

พิริยะ ผลพิรุฬห์. (2556). เศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการพัฒนาประเทศไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์ สถาบันพัฒนาศาสตร์*. 7(1) : 1-69.

รายงานผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลนโยบาย มาตรการในสหภาพยุโรปประกอบข้อเสนอแนะนโยบายด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมของประเทศไทย (กันยายน, 2557). "นโยบายระบบเศรษฐกิจแบบหมุนเวียน". สำนักงานที่ปรึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีประจำสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซล.

ณัฐศา เดชานุกษา, กุณทีรา อาษาศรี, วุฒิพล ฉัตรจรัสกุล, นาวา มาสวนจิก, และอมร โททำ. (2563). การจัดการสีเขียวที่มีต่อผลการดำเนินงานทางการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวอินทรีย์ในจังหวัดมหาสารคาม. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*. 4(3) : 15-31.

ธีรวัตร ภูระธีรานรัชต์. (2561, พฤษภาคม 3). คณิตศาสตร์วิทยาการจัดการ. สัมภาษณ์.

สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2562). *Circular Economy : เศรษฐกิจหมุนเวียนที่ทุกคนควรรู้*. สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย : ประทุมธานี.

Citation : นภาพรณ พัฒนฉัตรชัย, นวรัตน์ นิธิชัยอนันต์, ธราธร ภูพันเชือก, ณภัทษา ปานเจริญ, นฤมล วลีประทานพร, อรุโนทัย อุ่นไธสง และณัฐวุฒิ ใจกล้า. (2566). การขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*. 7(2) : 23-42.

DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgisru.2023.xx>

- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุรินทร์. (2563). **แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมจังหวัดสุรินทร์ พ.ศ. 2560-2564, ฉบับทบทวน พ.ศ. 25563**
- เศรษฐกิจหมุนเวียน โอกาสใหม่ของธุรกิจเพื่อความยั่งยืน. (2561). [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.allaroundplastics.com/article/sustainability/1898>. สืบค้น 26 ธันวาคม 2561.
- Chan, E. S.W. (2013). Managing green marketing: Hong Kong hotel managers Perspective International. **Journal of Hospitality Management**. 34 : 442-461.
- Chin, T. A., Tat, H. H., and Sulaiman, Z. (2015). Green Supply Chain Management, Environmental Collaboration and Sustainability Performance. **Procedia CIRP**. 26 : 695-699.
- Creswell, J. W. (2007). **Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches**, 2nd ed. Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc.
- Nastasi. B. K. and Schensul, S. L. (2005). Contributions of qualitative research to the validity of intervention research. **Journal of School Psychology**. 43(3) : 177-195.
- Ghisellinia, P., Cialani, C., Ulgiatic, S. (February 15, 2016). A review on circular economy: the expected transition to a balanced interplay of environmental and economic systems. **Sciencedirect**. 114 : 11-32.
- Ghisellinia, P., Cialani, C., Ulgiatic, S. (December 2017). Conceptualizing the circular economy: An analysis of 114 definitions. **Resources, Conservation and Recycling**. 127 : 221-232.
- Yang, Chung-Shan., Lu, Chin-Shan., Haider, Jane Jing., Marlow, Bernard, P. (2013). The effect of green supply chain management on green performance and firm competitiveness in the context of container shipping in

Citation : นภาพรรณ พัฒนฉัตรชัย, นวรัตน์ นิธิชัยอนันต์, ธราธร ภูพันเชือก, ณภัทษา ปานเจริญ, นฤมล วลีประทานพร, อรุโณทัย อุ่นไธสง และณัฐวุฒิ ใจกล้า. (2566). การขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน. **วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น**. 7(2) : 23-42.

DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2023.xx>

Taiwan," Transportation Research Part E: Logistics and Transportation Review, Elsevier. 55(C) : 55-73.

Citation : นภาพรรณ พัฒนฉัตรชัย, นวรัตน์ นิธิชัยอนันต์, ธราธร ภูพานเชือก, ณภัทษา ปานเจริญ, นฤมล วลีประทานพร, อรุโนทัย อุ๋นไธสง และณัฐวุฒิ ใจกล้า. (2566). การขับเคลื่อนชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น. 7(2) : 23-42.

DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2023.xx>